

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

Reintegrace mužů ve výkonu trestu odnětí svobody do společnosti

Světlana Šulcová

Katedra filosofie a teologie
Vedoucí práce: Mgr. Michael Martínek, Th.D.
Studijní program: Sociální práce B7508
Studijní obor: Pastorační a sociální práce

Praha 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto písemnou bakalářskou práci s názvem Reintegrace mužů ve výkonu trestu odnětí svobody do společnosti vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti ke studijním účelům.

V Praze dne 7. 6. 2016

Světlana Šulcová

Anotace

Názvem bakalářské práce je Reintegrace mužů ve výkonu trestu odnětí svobody do společnosti. Tato práce řeší problematiku výkonu trestu odnětí svobody, konkrétně pak negativní jevy, které na odsouzené ve vězeňských zařízeních působí. Cílem práce je popsat proces reintegrace od výkonu trestu odnětí svobody po následné začlenění do společnosti a nastítnit způsoby, jak předejít negativním vlivům vězeňského prostředí. V práci jsou vysvětleny základní pojmy této problematiky jako je socializace, resocializace, penologie a penitenciaristika. Při jejím zpracování bylo využito zejména zdrojů odborné literatury Akademie vězeňské služby České republiky. Zásadní kapitoly této bakalářské práce, nazvané Restorativní justice a Alternativní tresty, primárně reagují na aktuální potřebu řešit situaci propuštěných vězňů.

Klíčová slova

Penologie, penitenciaristika, socializace, resocializace, reintegrace, trest, alternativní tresty, postpenitenciární péče.

Summary

The name of the bachelor thesis is Reintegration of Imprisoned Men Back to the Society. The thesis deals with issues of serving the prison term, particularly negative effects, which can influence the person convicted in prison. The main aim of the thesis is to describe the process of reintegration from serving the prison term until consequent integration into society and to find out the method how to prevent those negative effects of the prison environment. The thesis also describes terms such as socialization, social rehabilitation, penology and penitentiary. The main specialized literatures used throughout the thesis are scientific sources of The Institute of Education of the Prison Service of The Czech Republic. The most important chapters of this bachelor thesis, named Restorative judiciary and Alternative punishments, react to current necessity to solve the situation of release prisoners.

Keywords

Penology, penitentiary, socialization, social rehabilitation, reintegration, punishment, alternative punishments, post-penitentiary care

Poděkování

Ráda bych poděkovala panu Mgr. Michaelu Martínkovi, Th.D., za odborné vedení a cenné rady, které mi při psaní bakalářské práce poskytl.

Obsah

ÚVOD	8
1. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	9
1.1. PENOLOGIE	9
1.2. PENITENCIARISTIKA.....	9
1.3. SOCIALIZACE.....	10
1.4. RESOCIALIZACE.....	11
1.5. REINTEGRACE	12
2. VÝKON TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY	13
2.1. ÚČEL A FUNKCE TRESTU.....	13
2.1.1. Účel trestu.....	13
2.1.2. Funkce trestu.....	15
2.2. RESTORATIVNÍ JUSTICE	16
2.3. TREST ODNĚTÍ SVOBODY JAKO VÝCHOVNÝ PROSTŘEDEK.....	18
3. OSOBY VE VTOS	20
3.1. ZÁSADY ZACHÁZENÍ S OSOBAMI VE VTOS	21
3.2. PROGRAMY ZACHÁZENÍ VE VTOS	23
4. ŽIVOT VE VĚZENÍ	29
4.1. ZAMĚSTNANCI VĚZEŇSKÉ SLUŽBY	29
4.2. VĚZEŇSKÉ SUBKULTURY	31
4.3. NEGATIVNÍ JEVY VE VĚZENÍ	32
4.3.1. Prizonizace.....	33
4.3.2. Agrese.....	35
4.3.3. Sebevražedné jednání a sebepoškozování.....	36
4.3.4. Problematika náhradního sexuálního uspokojování.....	36
4.3.5. Drogy	38
4.3.6. „Druhý“ život vězňů.....	41
5. ALTERNATIVNÍ TRESTY	42
5.1. FORMY ALTERNATIVNÍCH ŘEŠENÍ	44
5.1.1. Alternativy v trestním řízení	44
5.1.2. Alternativy k potrestání	46
5.1.3. Alternativy k trestu odnětí svobody	47

6. POSTPENITENCIÁRNÍ PÉČE	50
ZÁVĚR	53
SEZNAM LITERATURY	55

Úvod

Ve své bakalářské práci se zabývám problematikou odsouzených mužů k výkonu trestu odnětí svobody a jejich reintegrací do společnosti. Toto téma jsem si vybrala s ohledem na aktuální problém, kterým je nedůvěra ve vězeňská zařízení a k jeho pracovníkům.

Cílem mé práce je popsat proces reintegrace od výkonu trestu odnětí svobody po následné začlenění do společnosti a najít způsoby, jak předejít negativním vlivům vězení.

V začátku své práce se budu zabývat vysvětlením základních pojmů jako je penologie, penitenciaristika, socializace, resocializace a reintegrace pro snadnější pochopení problematiky.

Dále se budu věnovat právní úpravě výkonu trestu odnětí svobody, účelem a funkcí trestu. Neopomenu se blíže podívat, kdo je vlastně osoba ve výkonu trestu odnětí svobody, jak s takovými osobami zacházet a jak je připravovat na život po vězení. Popíšu zde funkci programů zacházení a vybrané programy podrobněji představím.

Důležitou částí mé práce bude představení života ve vězení, jeho negativní následky pro proces začleňování a využití alternativních trestů v rámci předcházení stigmatu zločince a odtržení od rodiny, přátel a své práce.

V závěru své práce představím postpenitenciární péči a zamyslím se nad její funkcí a jejími možnostmi. Popíšu probační a mediační službu a rozeberu hlavní problémy působící na správné začlenění do společnosti, kterými jsou negativní působení VTOS na odsouzeného i po propuštění a problém nezaměstnanosti.

1. Vymezení základních pojmů

Na začátek své práce chci vymezit několik základních pojmů, které jsou pro tuto práci podstatné a pomohou nám správně se orientovat v dané problematice.

1.1. Penologie

Název penologie vychází z lat. poena = trest a řec. logos = slovo, nauka. Penologie je věda, která se zabývá trestem, trestáním, formami trestu apod. Podle Jiřího Mezníka a spol. se penologie zabývá jak reálným výkonem trestů, tak jejich alternativní oblastí. Hlavním úkolem penologie je zkoumání otázek ohledně nepodmíněného trestu. Jeho účinností, následků, programy zacházení apod.¹

Autoři se v pojetí penologie neshodnou, a proto se řadí do několika skupin. Jedna skupina autorů vnímá penologii jako součást kriminologie, druhá skupina chápe penologii jako samostatný vědní obor mimo kriminologii a vědu o trestním právu. Toto pojetí se v současné době nejvíce preferuje. Třetí skupina považuje penologii za jednu ze speciálních pedagogik a poslední skupina autorů ji zařazuje do tzv. zacházení s vězni.²

1.2. Penitenciaristika

Výraz penitenciaristika vychází z latinského slova paenitentia, který znamená nápravu a jde o tzv. vězeňskou vědu. V praxi se jedná o vědu, kterou zahrnuje penologie. Penitenciaristika je *„nauka o výkonu trestu odnětí svobody, která využívá jednotlivé metody z ostatních vědních oborů. Zabývá se výkonem trestu odsouzených z hlediska jejich povinností a pravomocí a povinností příslušníků*

---

¹ MEZNÍK, Jiří, Věra KALVODOVÁ a Josef KUČTA. *Základy penologie*. Vyd. 1. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity, 1995. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. s. 3 ISBN 80-210-1248-X.

² MAŘÁDEK, Vladimír. *Lexikon klíčových pojmů z penologie*. Vyd. 1. Opava: P. Vavrla, 2000. s. 37

Vězeňské služby a vychovatelů.“³ Proto se v oblasti penitenciariistiky setkáváme s pojmy jako penitenciární psychologie, penitenciární sociologie, penitenciární pedagogika apod.

1.3. Socializace

Socializace je celoživotní proces začleňování svého vlastního já do společnosti různých lidí. Již od raného dětství se dovednostem socializace učíme a čím jsme starším tím více ji ovládáme. Jedná se zde o tzv. sociální učení. Jedinec si ve styku se svým okolím osvojuje určité chování. Přejímá za své postoje, návyky, dovednosti, které pak využívá ve vzájemné interakci s okolím. Pojem socializace tedy můžeme vysvětlit i jako výchovu v širším slova smyslu, kdy společnost působí na jedince a jedinec na společnost.

Podle pana Mařádka není socializace nic jiného, než souhrn procesů vzájemné interakce mezi společností a jedincem. Společnost na jedince působí tak, aby si vytvořil nezbytné předpoklady k participaci ve společnosti, jako plnohodnotný člen společnosti a jako samostatná osoba, která si uvědomuje, kontroluje, řídí a odpovídá za své jednání.⁴

Socializaci lze rozdělit do dvou způsobů začleňování. A to do formální (institucionalizované) podoby, jako jsou školy, zaměstnání, rodina, a do neformální podoby, např. v procesu výroby. Socializace probíhá v etapách: osvojování řeči, morální vývoj, vytváření vlastních postojů, apod. Špatná socializace může vyústit k různým poruchám socializace a nebo i k duševním poruchám.⁵

---

³ *Vztah penitenciariistiky k jiným vědám* [online]. Zlín, 2014 [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: <http://docplayer.cz/12706773-Vztah-penitenciariistiky-k-jinym-vedam-jan-prochazka.html>. Bakalářská práce.

⁴ MAŘÁDEK, Vladimír. *Lexikon klíčových pojmů z penologie*. Vyd. 1. Opava: P. Vavrla, 2000. s. 52

⁵ Tamtéž, s. 49 - 50

1.4. Resocializace

Resocializaci můžeme chápat ve dvou rovinách, a to jako přirozenou a specifickou. Přirozená resocializace nás provází celý život. Jde o změnu hodnot, postojů i chování, které přicházejí v rámci změny sociálních rolí. Např. rodičovství, získání nové práce, vstup do nového kolektivu apod. Specifická resocializace se užívá v různých vědách, jako je etopedie, penitenciaristika. Jedná se přímo o převýchovný proces mravně narušeného jedince.⁶

„Resocializace je strukturovaný, široce pojatý a velmi cílevědomě realizovaný proces celkové obnovy (rekonstrukce) kriminální infekcí narušené, rozvrácené a dysfunkční socializace.“⁷ Jak již bylo řečeno výše, proces socializace začíná již od raného dětství, proto se předpokládá, že i prvotní narušení správného procesu začleňování vzniká velmi brzy. U někoho již v dětství, u jiného v období adolescence. Při práci s klientem tedy musíme počítat s jeho rodinnou anamnézou.

Ve vězeňském systému je resocializace prováděna dvěma základními skupinami metod. První metody jsou dané zákonem, předpisy, rozkazy a ostatními předepsanými normami, které se vztahují na všeobecné zacházení s vězni. Jde o tzv. obecné metody, které lze využívat v zařízeních pro výkon trestu. Specifické metody jsou již zaměřené přímo na individuální i skupinovou práci s odsouzenými. Cílem těchto metod je působit na jednotlivce tak, aby byla podpořena změna chování přímo závislá na jeho problému. Druhá skupina metod je dána pedagogickými, sociálními, psychologickými a psychiatrickými postupy.⁸

---

⁶ JŮZL, Miloslav. *Penitenciaristika a penologie*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2012. s. 66 – 67. ISBN 978-80-87182-24-6.

⁷ ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Vyd. 1. Praha: Vydavatelství Policejní akademie České republiky, 2002. s. 101. ISBN 80-7251-104-1.

⁸ ČERNÍKOVÁ, V., MAKARIUSOVÁ, V. *Úvod do penologie*. Praha: Sociálně - právní institut spol. s.r.o. Most, 1997, s. 62

1.5. Reintegrace

„Reintegraci lze definovat jako proces završující výchovné funkce trestu ve smyslu efektivního, účelného a trvalého znovu spojení všech dosud kriminalitou silně narušených a desorganizovaných vztahů, vazeb, struktur a procesů sociálních, mravních, psychických, povahových a osobnostních.“⁹

Někteří autoři nerozlišují rozdíl mezi pojmy resocializace a reintegrace. Tento rozdíl spočívá v tom, že resocializace nás provází celý život (vstup do nové práce, narození dítěte apod.), zatímco reintegrace přichází až ve chvíli, kdy jsme v socializaci v jistém ohledu selhali. Reintegrace je vlastně znovuzачlenění do společnosti poté, co jsme z ní byli vyloučeni. Sociální vyloučení přichází v různých formách. Bezdomovectví, rasová diskriminace, v našem případě nedobrovolným vstupem do výkonu trestu odnětí svobody. O reintegraci proto mluvíme jako o procesu, ve kterém opouštíme zdi věznic a vracíme se do prostředí, ze kterého jsme odešli.

---

⁹ ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK. V. *Základy penologie pro policisty*. Vyd. 1. Praha: Vydavatelství Policejní akademie České republiky, 2002. s. 102. ISBN 80-7251-104-1.

2. Výkon trestu odnětí svobody

Právní úprava výkonu trestu odnětí svobody (dále jen VTOS) je zakotvena v trestním zákoně a v trestním řádu v § 320 odst. 1. Úprava podmínek VTOS je pak podrobněji rozepsána v zákoně č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a ve Vyhlášce ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb. S tématem reintegrace odsouzených k VTOS také úzce souvisí Listina základních práv a svobod, Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a Ústava ČR, které upravují základní principy zacházení s vězněnými osobami.

Nově byla vydána Koncepce vězeňství do roku 2025, která má za cíl „Vytvořit dobře fungující, efektivní, mezinárodní standardy dodržující se ve vězeňství, propojené s mezioborovou prevencí směřující k reintegraci pachatelů trestné činnosti do společnosti. Plnit úkol nápravy odsouzených osob na základě individuálních postupů za účelem předcházení recidivě kriminálního chování a izolace opakovaně recidivujících pachatelů nejzávažnější násilné trestné činnosti od společnosti s cílem zajistit bezpečí občanů.“¹⁰

2.1. Účel a funkce trestu

2.1.1. Účel trestu

Trest se v historii vyvíjel se vznikem státu. Do té doby o své vině rozhodoval sám pachatel. Se vznikem trestního práva přešlo rozhodování o vině či nevině na státem pověřené osoby. Negativní emoce způsobené delikventním chováním vedly k zavedení postihu za přestupek či trestný čin.¹¹

---

¹⁰ ČR. *Koncepce vězeňství do roku 2025*. In: . Praha: Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2016.

¹¹ MEZNÍK, Jiří. *Základy penologie*. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity. s. 4. ISBN 80-210-1248-X.

Oproti starému trestnímu zákonu, v novém trestním zákoně není účel trestu jasně definován. Je možné ho částečně odvodit z obecných ustanovení.

Podle zákona č. 169/1999 Sb. o VTOS je účelem trestu, prostředky stanovené zákonem působit na odsouzené tak, aby byla snížena možnost recidivy a aby se po propuštění plně začlenili do společnosti v souladu se zákonem. Trest může být vykonáván jen takovým způsobem, který respektuje důstojnost osobnosti odsouzeného a omezuje škodlivé účinky zbavení svobody.

Z hlediska podstaty a historického vývoje je účel trestání rozdělen do tří nejznámějších teorií. Absolutní, relativní a smíšené (slučovací).¹²

Absolutní teorie je postavena pouze na potrestání samotném. Trest je odplata za spáchaný prohřešek. Podstatou trestu je tzv. „oko za oko, zub za zub“. Trest by měl být stejně vážný, jak byl vážný prohřešek. S touto teorií jsou spojováni filozofové I. Kant a G.W. Hegel.

Relativní teorie jsou spojené s cílem, který je užitečný společnosti. Trest je stále vnímán jako odplata za spáchaný prohřešek, ale přiznává se mu taky funkce ochrany společnosti. V této teorii začíná funkce preventivních aktivit. K těmto teoriím řadíme např. F. Liszta, C. Lombrosa nebi E. Ferriho.

Smíšené (slučovací) teorie spojují odplatnou a účelovou preventivní funkci trestu, jedná se o kombinaci absolutní a relativní teorie.

---

¹² ČERNÍKOVÁ. V., *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). s. 25. ISBN 978-80-7380-138-0.

2.1.2. Funkce trestu

V kriminologické literatuře najdeme spoustu různých členění funkcí trestu. Nejčastěji se používá dělení do šesti základních funkcí:¹³

Retributivní teorie je „*zrcadlovým odrazem spáchaného trestného činu*“¹⁴ Pachatel si je vědom svého chování a páchá trestní čin na základě vlastního rozhodnutí, proto následuje spravedlivý trest.

Teorie odstrašení je postavena na odrazení potenciálního pachatele od zamýšlené trestné činnosti. Trest má působit jako varovný prostředek. Úskalím této teorie je fakt, že každý člověk vnímá trest individuálně. Na někoho působí, na jiného ne.

Nápravná (rehabilitační) teorie zastává názor, že cílem trestu je „poskytnout odsouzenému dostatečný čas a formy zacházení k jeho následnému odklonu od kriminální kariéry.“¹⁵

Eliminační (vylučovací) teorie je založena na vyloučení pachatele ze společnosti a tím ji chránit před jeho další kriminální činností.

Restituční (kompenzační) teorie vyzdvihuje nápravu následků spáchaného činu a obnovení rovnováhy v sociálních vztazích.¹⁶ V dnešní době je tato teorie rozvinuta do tzv. restorativní justice (viz. kapitola 2.2.)

Smíšená teorie je založena na spojení všech ostatních teorií. Jde o vhodnou kombinaci jednotlivých prvků zaměřených na individuální potřeby pachatelů a zacházení s nimi.

---

¹³ SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie I. díl. Úvod do teorie trestu a trestání*, Vyd. 1: Vysokoškolský podnik Liberec, s. r. o. ISBN 978-80-7372-203-6. s. 20 - 22

¹⁴ Tamtéž, s. 20

¹⁵ Tamtéž, s. 21

¹⁶ KUČHTA, J.; VÁLKOVÁ, H. et al. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha : C.H.Beck, 2005, str. 192.

2.2. Restorativní justice

Pojem restorativní justice vychází z angl. restore – obnovit, navrátit do původního stavu.

Vychází z myšlenky, že: „trestný čin je sociálním konfliktem mezi dvěma a více jednotlivci a mezi jejich normami a normami společnosti, v níž se nacházejí a lze jej účinně řešit jen za aktivní účasti všech dotčených osob. Trestný čin narušil sociální vztah mezi pachatelem, obětí a dotčenou společností a restorativní justice umožňuje těm, kteří byli tímto činem nejvíce dotčeni, vzít spravedlnost do svých rukou.“¹⁷ Z konceptu restorativní justice vychází alternativní tresty a alternativní možnosti řešení trestných činů.

Restorativní justice má své počátky v 80. letech 20. stol. v USA a v Kanadě, později pak přišla do západní Evropy. Podnětem pro vznik byla krize trestní justice, vězeňství a trestu odnětí svobody, která se projevila stále většími náklady na boj s kriminalitou, přeplněním věznic a neúčinností resocializačních programů.¹⁸ Nejde však o koncept, který by byl ucelený či mezinárodní. Každá země se k problematice kriminality staví jinak. V některých zemích se stále přiklání k justici retributivní. Snahy o vytvoření justice restorativní vycházejí z názoru, že retributivní justice vyčerpala své možnosti a narůstající kriminalitu není schopna plně řešit ani jí zabránit.

---

¹⁷ VĚTROVEC, V., NEDOROST, L. a kol., *Zákon o mediaci a probaci – komentář*. EUROLEX BOHEMIA, Praha, 2002, s. 14

¹⁸ FRYŠTÁK, M.; ŽATECKÁ, E. *Princip restorativní justice v novém trestním zákoníku* [online]. Brno: Katedra trestního práva Právnické fakulty MU [cit. 2016-04-25]. Dostupné z: http://www.law.muni.cz/sborniky/Days-of-public-law/files/pdf/trest/Frystak_Zatecka.pdf

Principy restorativní justice lze shrnout takto:¹⁹

- Zločin má být chápán jako újma, která byla způsobena oběti a jako hrozba pro společnost.
- Újma, která byla způsobena oběti, se musí chápat komplexně jako psychická, ekonomická, sociální apod. Oběť nesmí být donucena k vyjednávání s pachatelem o náhradě škody.
- Společenská reakce na spáchaný čin nemá být potrestání ani převýchova pachatele, ale vytvoření takových podmínek, aby byly odstraněny následky činu.
- Zpříšňování trestní represe je kontraproduktivní.
- Pachatel trestného činu se má podílet na odstranění škody, kterou způsobil oběti a pokud se na náhradě nechce aktivně účastnit, má být donucen soudem.
- Státní orgány se na vyjednávání mají podílet až poté, co ostatní postupy neponesou výsledky (vyjednávání nespěje k cíli) a pokud je spáchaný čin takový, že je klasický proces nezbytný.

Principy lze také shrnout do 8 bodů: **respekt** - k pachateli i oběti, **odpovědnost** - pachatele za způsobenou škodu, **dialog** – techniky justice jsou založeny na různých formách dialogu, **participace** - aktivní zapojení všech účastníků, **vyváženost** – znovunalezení rovnováhy v komunitě, mírnění sporů, řešení pro všechny apod., **dobrovolnost** – všichni zúčastnění musí souhlasit, **pospolitost** – zapojení celé komunity ve které pachatel i oběť žije, **individualita** – každý člověk je individuální a třeba jeho individualitu respektovat.²⁰

---

¹⁹ *Restorativní justice: sborník příspěvků dokumentů*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 9. ISBN 80-7338-021-8.

²⁰ ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, s. 33 - 34. ISBN 978-80-7367-757-2.

Restorativní justice je tedy proces, ve kterém se všichni zúčastnění na trestném činu sejdou a jednájí o tom, jak nahradit (vyřešit) následky trestného činu. Tím se umožní nalézt řešení oběti, pachateli i komunitě. Důležitou úlohu zde může mít tzv. mediace. Mediátor je prostředníkem mezi obětí, pachatelem a veřejným orgánem. „Cílem restorativní justice je odškodnění a uzdravení na straně oběti, uzdravení vztahů mezi obětí a pachatelem, odpovědnost a uzdravení na straně pachatele a uzdravení pro komunitu.“²¹

2.3. Trest odnětí svobody jako výchovný prostředek

Paní Černíková uvádí, že myšlenka výchovné funkce trestu ve společnosti přichází později, tedy až poté, co se zkušenost s trestáním stala ve společnosti zažitou. Počátky výchovné funkce jsou spojovány s relativní teorií trestu, ve které je účel i cíl trestu zanesen.²² Pan Sochůrek ve své publikaci o trestu říká, že je obranným mechanismem společnosti. Lidé se tak brání proti chování a jednání, které nějak porušuje normy. Trest odnětí svobody by tak měl být pro potenciálního pachatele odstrašujícím následkem jeho činu. Z penologického hlediska má trest dvě základní funkce. První je ochrana společnosti před pachateli trestných činů a druhá je kompenzace chyby. Jde o nápravu pachatele.²³

O trestu lze říci, že jeho základní funkcí je motivace. Od raného věku rodiče pracují s odměnami i tresty jako s výchovným prostředkem k dosažení jejich cílů výchovy. Jak odměna, tak trest by měl motivovat ke správnému jednání. Na každého

---

²¹ *Restorativní justice: sborník příspěvků dokumentů.* : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, s. 85. ISBN 80-7338-021-8.

²² ČERNÍKOVÁ, V., *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity.* S. 143. ISBN 978-80-7380-138-0.

²³ *Úvod do penologie.* Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008, s. 11. ISBN 978-80-7372-287-6.

jedince tento motivační prostředek funguje jinak. Jeden se pod hrozbou trestu nechá zastrašit, druhý si z něho nic nedělá.

V Úvodu do penologie se dozvíme, že „výchovné působení trestu odnětí svobody je hlavní náplní a cílem trestu orientovaného na nápravu pachatele, na jeho resocializaci, která má vést ke změně jeho chování.“²⁴

---

²⁴ ČERNÍKOVÁ, V., MAKARIUSOVÁ, V. *Úvod do penologie*. Praha: Sociálně - právní institutn spol. s.r.o. Most, 1997, s. 59.

3. Osoby ve VTOS

Osobou ve VTOS se stává člověk, který spáchá trestný čin, na jehož základě je zákonnými postupy odsouzen k VTOS a následně nastoupí do pobytu ve vězení. Odborná literatura udává pět základních typů osobnosti pachatele.²⁵

Socializovaný (normální typ) spáchá trestný čin výjimečně. Motivaci k trestnému činu lze pochopit. Většinou je způsobena silným emotivním zážitkem apod. Tento pachatel je poměrně snadno resocializován. Trest u něho funguje jako výchovný prostředek, svého činu lituje a bojí se návratu ke svým blízkým. Tento typ je častý u prvotrestaných jedinců.

Neurotický typ je charakteristický tím, že u něj můžeme najít větší či menší neurotické poruchy. Na podněty reaguje, podle daných společenských norem, odlišně, netradičně. Většinou jde o afektivní jednání vůči rodině, manželovi, společnosti. S neurotickým typem je komplikovanější spolupráce než se socializovaným.

Psychopatický typ je charakterizován osobností, která má nějaké výrazné odlišnosti v chování oproti normám společnosti. Tato kategorie je náchylnější ke kriminálnímu jednání, ale nelze říct, že je psychopat jasným kandidátem na pachatele trestného činu. Psychóz existuje velké množství a každá z nich vyžaduje individuální zacházení.

Mentálně nedostačivý typ má predispozice být pachatelem na úrovni debility. Tato skupina lidí se často dopouští násilné trestné činnosti na zvířatech, dětech apod. Bývají nástrojem vůdčích osobností ve společnosti.

Poslední je typ psychotický. Tato typologie je specifická tím, že čin těchto osob je většinou nesrozumitelný pro společnost a velmi často bývá značně brutální.

---

²⁵ MATOUŠKOVÁ, I. *Aplikovaná forenzní psychologie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013, Psyché (Grada). s. 134 – 135. ISBN 978-80-247-4580-0.

3.1. Zásady zacházení s osobami ve VTOS

Hlavním zdrojem pro zacházení s osobami ve VTOS je Listina základních práv a svobod (i vězni mají svá práva), dále pravidla OSN a Doporučení Rady Evropy k Evropským vězeňským pravidlům z roku 2006.

Nejzákladnější principy a přístupy pro zacházení s vězni jsou dány Evropskými vězeňskými pravidly. Ty jsou rozděleny do devíti částí, ve kterých jsou obsaženy základní principy, podmínky pro výkon trestu, zdraví, pořádek, vedení věznice a personál, inspekce a kontroly, neodsouzení vězni, cíle režimu pro odsouzené vězně a aktualizace pravidel.

Je důležité uvést minimálně několik základních principů zacházení s vězni. Lidská práva jsou na prvním místě v práci s jakýmikoliv lidmi a platí to tedy i pro zacházení s vězni. Zůstávají jim všechna práva, kromě těch, která jim jsou omezena nebo odebrána. Tato práva jsou k nalezení v Zákoně o výkonu trestu odnětí svobody, přesněji v §27. Vězni jsou zbaveni práva na nedotknutelnost osoby a na její soukromí, na svobodu pohybu a pobytu, dále také na právo listovního tajemství a na další písemné zprávy a záznamy. Rovněž je omezeno právo na svobodnou volbu povolání. Odsouzení pozbývají právo na sdružování v různých spolecích nebo organizacích, nemají práva podnikat nebo provozovat jinou hospodářskou činnost. Nemohou si sami vybrat zdravotní službu nebo zařízení a nesmí se podílet na politických hnutích ani vykonávat nějakou veřejnou funkci.

Podmínky ve vězení porušující lidská práva nemůžeme ničím obhájit. Ve vězení musí být lidská práva stejně důležitá jako na svobodě. Život ve vězení by měl být co nejvíce podobný životu mimo zdi věznice, aby se lidem ulehčil přechod z vězení do společnosti a aby se zamezilo negativním jevům spojených s izolací člověka. Vězeňští pracovníci musí projít odborným zaškolením a jejich pracovní

podmínky jim musí umožnit udržování vysoké úrovně jejich péče, důležitá je také spolupráce se sociálními službami, které se věnují pomoci propuštěným vězňům.²⁶

V odborné literatuře pro policisty se vymezují různé způsoby v zacházení s vězni podle jejich zařazení. Jinak zacházíme s prvně trestanými pachateli, jinak s mladistvými pachateli, s recidivisty, s doživotně odsouzenými, nebo s odsouzenými za nedbalostní trestné činy. S prvně trestanými nesmíme zacházet jinak než s trestanými vícekrát, ale je důležité se zaměřit na proces, který pomůže pachateli vrátit se zpět do společnosti a začlenit se do ní. Prvně trestaný člověk má lepší predispozice k úspěšné reintegraci. U mladistvých je hlavní zásadou pracovat s nimi tak, aby se podařila „převýchova“ jedince. Musíme zde uplatnit plný rozsah a obsah výchovně-vzdělávacích programů. Cílevědomým neustálým působením na jedince bychom měli být schopní zamezit dalšímu protiprávnímu jednání mladistvých. Velkým problémem je zacházení s odsouzenými k dlouhodobému trestu odnětí svobody. Hlavním problémem se stává fakt, že lidé odsouzení k tomuto trestu spáchali velmi závažnou a nebezpečnou trestnou činnost., často jsou to lidé s narušenou osobností. Celistvá náprava tedy většinou není možná, ale je možné působit tak, aby se zamezilo dalšímu kriminálnímu chování. Je dobré nasměrovat odsouzeného na vidinu pobytu na svobodě a pracovat s ním tak, aby se chtěl sám začlenit. V zacházení s recidivisty platí stejná zásada jako u dlouhodobě odsouzených. Prvotní snahou má být přerušování cykličnosti kriminálního chování. V rámci zacházení s vězni je nejvíce problémové zacházení s doživotně odsouzenými, protože ti už nemají možnost vyhlídky na život po vězení. V tomto případě je velmi důležitá existence úpravy pro vězně se širokým spektrem aktivit, jako jsou obecně a kulturně vzdělávací, volnočasové, pracovní a terapeutické.²⁷

---

²⁶ HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s. České Budějovice, 2005. s. 122 – 123. ISBN 80-86708-05-5

²⁷ ČERNÍKOVÁ, V. SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Vydavatelství Policejní akademie České republiky, 2002. s. 77 – 78. ISBN 80-7251-104-1

3.2. Programy zacházení ve VTOS

Programy zacházení (dále PZ) jsou upraveny v Zákoně o výkonu trestu odnětí svobody v hlavě III Zacházení s odsouzenými v §41. Podle této úpravy zpracovávají PZ sociální pracovníci, pedagog, psycholog a lékař na základě komplexní zprávy o odsouzeném. Tento komplexní posudek se má zpracovávat minimálně 3 měsíce před propuštěním odsouzeného.

Tento zákon v §2 také říká, že „S odsouzenými ve výkonu trestu se musí jednat tak, aby bylo zachováno jejich zdraví, a pokud to doba výkonu trestu umožní, podporovaly se takové postoje a dovednosti, které odsouzeným pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem.“

Ve spojení těchto dvou ustanovení můžeme usoudit, že PZ jsou důležité pro lepší resocializaci a reintegraci. PZ mají pomoci lidem ve VTOS k lepšímu začlenění. Život ve vězení se má co nejvíce přibližovat k životu mimo vězení a PZ mají tuto činnost plnit.

Díky zpracované komplexní zprávě může věznice nabídnout odsouzenému výběr z alternativních programů, jejichž nabídka však závisí na možnostech věznice, a to např. finančních, personálních apod. PZ musí vždy zahrnovat konkrétní a jasný cíl, který je měřitelný a PZ musí směřovat k danému cíli. Odsouzený má právo na vytvoření svého alternativního programu, ale také ho může odmítnout. Pokud ho odmítne a nezvolí si z nabídnutých aktivit, musí se zúčastnit aspoň minimálního PZ stanoveného vnitřním řádem věznice.

Existují 4 základní principy při uskutečňování PZ. Princip dobrovolnosti, závaznosti (pokud se odsouzený podepíše pod určitý PZ, musí na něj povinně docházet), součinnosti (výběr a realizace PZ je vždy na zaměstnanci Vězeňské služby a odsouzeném) a princip reálnosti (každý PZ musí mít možnost být plně realizován).

PZ můžeme rozdělit do určitých kategorií.²⁸

- Pracovní aktivity – zde je důležité utváření pracovních návyků, které jsou potřebné pro normální život mimo věznici. Odsouzení se zařazují do pracovních aktivit podle svých schopností, odbornosti, svého zdraví, nebo vůle/chuti do práce. Tento PZ učí odsouzené režimu, že za námahu dostávají odměnu a tuto odměnu uplatňují stejně jako na svobodě. Platí výživné na děti, splátky, ubytování ve věznici apod.
- Vzdělávací aktivity – odsouzení mohou dokončit své vzdělání, nebo začít studovat novou školu, např. vysokou. Většina odsouzených lidí není plně vzdělaných. Tento program slouží ke vzdělávání, upevňování správných názorů a tím pádem jejich lepšímu začlenění do společnosti.
- Speciálně výchovné aktivity – jde o záměrné působení pedagogů a psychologů, kteří skupinově či individuálně pracují s odsouzenými.
- Zájmové aktivity – tento PZ je důležitý, protože využívá zájmu odsouzených a dále ho rozvíjí. Skrze zájem lze zprostředkovat zábavu, která využívá dobré energie a vyvolává chtění po konkrétní činnosti. Tento zájem pak může odsouzený využít k lepšímu začlenění do kolektivu se stejným zájmem. Patří sem sport, výtvarná činnost, hudba, společenské hry, práce na zahradě apod.
- Oblast utváření vnějších vztahů – toto je také jeden z důležitých PZ, protože tímto způsobem odsouzený udržuje, napravuje či vytváří vztahy s vnějším okolím. Základem je udržení a obnovení styku s rodinou, dále pak s přáteli, s církví (pokud je odsouzený věřící). S tímto PZ jsou spojené duchovní služby. Duchovní dochází do věznice a s odsouzenými řeší hlavně otázky života po ukončení trestu, své duchovní vyznání apod. Do tohoto PZ patří i

---

²⁸ BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 16 – 19. ISBN 978-80-7338-115-8

vytvoření kontaktů s organizacemi, které se věnují problematice odsouzených a jejich návratu do společnosti.

Pokud si odsouzený z PZ nevybere, musí navštěvovat alespoň PZ dané řády věznice. Většinou to bývají pracovní aktivity.

Existují programy zacházení, které jsou připravovány pro konkrétní skupiny odsouzených. Do těchto programů jsou odsouzení vybíráni a jejich výsledky bývají pozitivní.

Program GREPP – Reedukační psychologický program zaměřený na práci s vinou. Je to intenzivní program, který funguje v rámci věznice Nové sedlo a Heřmanice. Cílem tohoto programu je „*penitenciární působení na pachatele sexuálního zneužívání a násilí na dětech do 18 let.*“²⁹ Program probíhá 2x ročně a je vždy na 7 týdnů pro 12 odsouzených. Na tento program navazuje program GREPP 2, který se řadí do dlouhodobých terapeutických programů a jeho cílem je „*snížení rizika recidivy u odsouzených po propuštění.*“³⁰ Tento PZ proběhl ve věznici Heřmanice jako pilotáž od října 2010 do června 2011. Programu se zúčastnilo 10 odsouzených, kteří prošli programem GREPP a úspěšně jich absolvovalo 8.³¹

---

²⁹ GREPP -VÝCHOVNĚ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PACHATELE ODSOUZENÉ ZA TRESTNÉ ČINY NÁSILÍ NA DĚTECH. *Vězeňská služba ČR* [online]. 2013, , 1 [cit. 2016-05-10]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-nove-sedlo-81/informacni-servis-1598/aktuality-390/grepp-vychovne-vzdelavaci-program-pro-pachatele-odsouzene-za-trestne-ciny-nasili-na-detch>

³⁰ *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 34. ISBN 978-80-7338-115-8.

³¹ Tamtéž, s. 34

Program pro pachatele dopravních nehod - v tomto programu bylo důležité, že se lidé, kteří způsobili dopravní nehodu, vyrovnají se svým vlastním činem a vezmou si ponaučení, které zužitkují např. při své další řidičské praxi. PZ dopadl úspěšně. Všechny začleněné jedince do programu se podařilo plně začlenit do společnosti. V roce 2011 se začala vytvářet dlouhodobá realizace projektu ve věznicích Pardubice Odolov.³²

Program 3Z (Zastav se, zamysli se a změň se) - zaměřuje se na vícekrát trestané odsouzené s převážně majetkovou trestnou činností před podmíněným propuštěním. Byl vytvořen adaptací programu „Stop, Think and Change“ londýnské probační služby v letech 2005 a 2006.³³ Tento program je jeden z nejrozšířenějších, protože byl realizován nejprve v roce 2006 ve věznicích Jiřice, Kuřim a Světlá nad Sázavou a následně ve věznicích Pardubice, Nové Sedlo, Karviná, Ostrov nad Ohří, Plzeň, Vinařice, Znojmo, Horní Slavkov, Rýnovice, Příbram, Kynšperk a Heřmanice.

Do tohoto programu se mohli zařadit odsouzení, kteří podali „žádost o podmíněné propuštění z VTOS s minimální lhůtou 4 měsíce před soudním projednáním nebo šest měsíců do VTOS, zpravidla během umístění odsouzeného ve výstupním oddělení. Provozovali opakovanou trestní činnost (minimálně dvakrát soudně trestán), měli motivaci k řádné účasti, nenarušené např. eskortami k soudu a splňovali schopnost porozumět základním instrukcím, informacím a jednoduchému textu.“³⁴

---

³² *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 36. ISBN 978-80-7338-115-8

³³ *PROGRAM „3Z“ VE VĚZNICI RAPOTICE* [online]. 2015, , 1 [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-rapotice-52/o-nas-1621/vykon-vezenstvi-1155/program-3z-ve-veznici-rapotice>

³⁴ *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení.*, Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 37. ISBN 978-80-7338-115-8

Program 3Z je skupinový na 3 měsíce. Vedou ho 2 lektoři, kteří vybírají respondenty z řad odsouzených a zařazují je do programu. Program funguje v rámci několika sezení, ve kterých se odsouzení dozví základní pravidla, poznají se mezi sebou a vytvoří si mezi sebou důvěru. V dalších sezeních probírají výhody a nevýhody páchaní trestné činnosti a vzorce trestného jednání metodou tzv. zpomaleného přehrávání a rozboru sledu událostí. Funguje to podobně, jako když se díváme na hokej a komentátor komentuje průběh hry. Organizátoři skupiny stejně tak komentují spolu s účastníky programu průběh trestného činu (dále TČ) – co předcházelo TČ, chování v průběhu TČ a důsledky, které TČ provází. Dále následuje rozbor, který vysvětluje odsouzeným, co způsobilo TČ, kdy, kde a proč k TČ došlo a kdo byl přítomen. Předposlední částí programu je rozbor stylů myšlení (pachatelé řeší, jaké myšlenky je dovedly až ke spáchání TČ), kauzální myšlení, které funguje jako zamezení predispozicí k TČ. Pachatelé TČ přemýšlí „Co by se stalo, kdyby...“ Snaží se předpovědět různé situace a reakce na ně. Odsouzení pak pravdivě vyplňují tzv. kontrolní seznam problémů, podle kterého pak sami určují vlastní rizikové faktory k TČ a vytváří strategie, které slouží ke zvládnutí rizikových situací. Další fází je změna a volba. Účastníci si sami stanovují faktory, které by je mohly zavést k TČ, nebo naopak ty, které jim pomohou TČ neprovést. V posledním cvičení této fáze je změna. Účastníci dostanou na výběr z pěti fází průběhu TČ a označí, kde se asi tak zrovna nachází a odpoví si tím, na čem má stále pracovat. Následuje fáze plánování změn (jak se budou nadále chovat apod.), dále dovednosti sociální interakce, (členové skupiny hodnotí problémy v této oblasti a jejich napáchanou trestnou činnost) a poslední fází je zaujímání postojů a hledisek (vytváří si postoje, podle kterých se má v plánu dále chovat). Z tohoto PZ pak píší organizátoři závěrečnou zprávu na každého zúčastněného, ve které stručně popisují, jak na něj program zafungoval, jak se ho odsouzený zúčastnil a jak spolupracoval. Odsouzení

jsou pak s posudkem seznámení, v případě propuštění jim pak může sloužit jako pomůcka pro život.³⁵

Tyto PZ jsou pro odsouzené velkým přínosem. Hlavním problémem je, že jich stále není dostatek, aby do nich bylo zapojeno více lidí. Dalším problémem jsou možnosti věznic. Finanční stránka, proškolení pracovníků Vězeňské správy apod. Kladně však hodnotím fakt, že se v současné době neustále řeší nové a nové možnosti začlenění odsouzených do společnosti. Jako největší možný přínos vnímám možnost učit se od, v tomto směru vyspělejších a účinnějších postupů, ostatních států.

---

³⁵ *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení.*, Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 37 – 50. ISBN 978-80-7338-115-8

4. Život ve vězení

Život ve vězení sebou nese určitá specifika, která ztěžují proces následného začleňování. Trest odnětí svobody je závažný problém pro lidskou psychiku. K prvotnímu šoku dochází hned při nástupu do vazby. Jedinec přichází do úplně nového prostředí, neví, co od něj čekat. Je izolován od vnějšího světa, od svoji rodiny, přátel. Musí si zvykat na nové lidi a do toho musí řešit probíhající trestní řízení.

Po vyřčení rozsudku se člověk přesunuje do VTOS. Přemístění pro něj znovu představuje změnu a stres. Během pobytu ve vězení se u něj dostaví proces socializace, který je buď záměrný, s jasným cílem, a nebo nezáměrný. Začne si zvykat na určité hodnoty, zásady, přizpůsobuje se svým společníkům a získává nové návyky a vzorce chování.

4.1. Zaměstnanci Vězeňské služby

O kvalitu života odsouzených a dodržování pravidel systému věznice se starají zaměstnanci vězeňské služby.

Zákon č. 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky v §2 upravuje úkoly vězeňské služby. Uvedu zde pouze ty, které se přímo dotýkají VTOS.

Vězeňská služba:

a) „Spravuje a střeží vazební věznice, věznice a ústavy pro výkon zabezpečovací detence. Odpovídá za dodržování zákonem stanovených podmínek výkonu vazby a VTOS.“

b) Střeží, předvádí a eskortuje osoby, ve všech výše zmíněných typech odnětí svobody do jiných zabezpečovacích zařízení.

c) „Prostřednictvím programů zacházení soustavně působí na osoby ve VTOS a obdobně i na některé skupiny osob ve výkonu vazby (dále jen VV) s cílem vytvořit předpoklady pro jejich řádný způsob života po propuštění.“

d) Vytváří pracovní podmínky a provozuje hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání osob ve VV, ve výkonu zabezpečovací detence a VTOS.

e) Vede evidenci osob v zabezpečovacích zařízeních na území ČR.

f) „Zabezpečuje vzdělávání příslušníků a občanských zaměstnanců Vězeňské služby, které provádí Akademie Vězeňské služby a vzdělávání osob ve VV a VTOS, které provádí Střední odborné učiliště.“

g) Poskytuje zdravotní služby a řeší trestné činy osob ve VV, VTOS a zabezpečovací detence.

Zaměstnanců, kteří se podílí na životě vězňů, je mnoho. Dělí se do tří kategorií. Na vězeňskou stráž, justiční stráž a státní službu.³⁶

Jak jsem již zmínila, vězeňská stráž střeží, předvádí a eskortuje osoby ve VV a VTOS. Dohlíží na pořádek a kázeň ve věznici a zajišťuje dodržování pravidel a zákonů.

Justiční stráž hlídá pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství a ministerstva. Také může být povolána k plnění úkolů vězeňské stráže.

Správní služba zajišťuje organizační, ekonomickou a výchovnou činnost a zdravotní službu. Do správní služby můžeme zařadit lékaře, psychologa, duchovního, vychovatele, sociálního pracovníka, speciálního pedagoga a lektora.

---

³⁶ KOVÁRNÍK, Libor. *Vězeňská služba* [online]. In: . [cit. 2016-05-19]. Dostupné z: http://bezpecnostni-sbory.wbs.cz/clanky/6-2009/vezenska_sluzba.htm

4.2. Vězeňské subkultury

Nejprve je třeba vysvětlit pojem subkultura. Nejspíš první a tím nejstarší definici vytvořil roku 1947 Gordon, který říká: „Subkultura je pododdělení národní kultury, složené z kombinace sociálně situačních složek jako je třídní status, etnický původ, městské nebo venkovní osídlení a náboženská příslušnost, které tvoří svou kombinací fungující jednotu, jež integračně upevňuje na ni se podílející jedince.“³⁷ Tato definice bere za subkulturu každé společnosti lidí, kteří mezi sebou sdílí něco společného.

Roku 1988 přichází T. H. Holmes se stručnější definicí, že subkultura je skupina, která je součástí kultury, ale má své hodnoty a normy, kterými se liší od ostatních. Později se mluví o subkultuře ve spojení s mládeží jako důležité součásti dospívání.³⁸

Termín subkultura se používá i ve spojení s VTOS pod terminologií vězeňská subkultura. Vladimír Mařádek ve své publikaci *Vězeňství* používá toto označení pro život vězňů za mřížemi, pro jeho těžkosti, vazby a vztahy mezi nimi. Vězeňské subkultury mají na život mezi vězni velký vliv. Ve skupině se mluví stejným slangem, mezi sebou přejímají zvyklosti a rituály.³⁹

Tato skupina pak žije po dobu pobytu ve vězení spolu a podle síly skupiny pak může získat i „nadvládu“ v celém vězení. Začlenění do skupiny má kladný i záporný efekt. Člověk si snadněji zvykne na režim věznice, když má kolem sebe přátele, kteří ho podrží. Lépe pak snáší oddělení od své rodiny a starých přátel. Problém je v tom, že čím víc si člověk zvykne na nový režim a čím víc se v cele cítí „jako doma“, hůř se následně začleňuje do společnosti po propuštění. Po sblížení

---

³⁷ Subkultura. In: *Varianty* [online]. [cit. 2016-06-04]. Dostupné z: <https://www.varianty.cz/slovnicek-pojmu/44-subkultura>

³⁸ Tamtéž

³⁹ MAŘÁDEK, Vladimír. *Vězeňství*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2005. str. 119. ISBN 80-7368-002-5

s nepravými lidmi se vězeň může snadno dostat do další kriminální činnosti a nebo do skupiny rebelantů, kteří bojují proti režimu a tím se dostávají do sporů se zaměstnanci věznice.

Vězeňská subkultura vzniká a vyvíjí se většinou ve dvou modelech, které pan V. Mařádek popsal jako model deprivace a model importu. Deprivační model je založen na teorii, že deprivace je základní podnět pro vstup do subkultury a vzniká uvnitř věznice jako následek vstupu do VTOS a potřebou někam patřit. Model importu pracuje s teorií, že vězeňská subkultura vzniká importováním kulturních prvků z vnější společnosti.⁴⁰

Podle Mařádka působí vězeňská kultura negativně ve dvou aspektech:⁴¹

- Desocializačně: kontraproduktivně v procesu resocializace, ztrátou naučených sociálních návyků a vytvořením nových, nesprávných návyků
- Kriminogenně: aktivním podílením se na vzniku dalšího kriminálního chování

4.3. Negativní jevy ve vězení

Správné začlenění uvězněného do společnosti je složitý proces, na kterém by se mělo pracovat hned po nástupu do VTOS. Prostředí věznice je velmi specifické, a proto se tam vyskytují i jevy, které narušují programy zacházení a tím i život ve věznici. Jsou to tzv. negativní jevy a rizika. Pan Sochůrek tyto jevy shrnuje do několika bodů:⁴²

- Nebezpečí vzájemné demoralizace vězňů
- Narušení nebo úplné rozbití vztahů s rodinou a s přáteli

---

⁴⁰ MAŘÁDEK, Vladimír. *Vězenství*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2005. str. 119. ISBN 80-7368-002-5

⁴¹ Tamtéž

⁴² SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie: Negativní jevy ve vězení*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 6. ISBN 978-80-7372-205-0.

- Sociální stigmatizace
- Narůstání dluhů, které vězni většinou nemohou splácet
- Riziko homosexuálního napadení
- Vězeň ztrácí naučené společenské chování a přizpůsobuje se svým chováním ostatním vězňům a dozorcům. Stává se nesamostatným, pohodlným, má problémy s rozhodováním, je výbušný.

VTOS si s sebou nese určitá specifika, která ovlivňují život ve věznici a často se na něm negativně podílí. Tato specifika jsou většinou způsobena dispozicí samotné věznice. Ubytování ve věznicích je jedním ze specifických problémů. Vězni žijí ve společných celách a díky vzrůstajícímu počtu odsouzených se může počet vězňů na jedné cele vyšplhat až k 10 osobám. Dalším faktorem je samotný charakter věznice (složení vězňů, typ věznice apod.), jak personál zachází s odsouzenými, celková aktuální situace a atmosféra ve věznici, zajišťování bezpečnosti věznice, materiální a technické pomůcky a také podmínky pro práci s odsouzeným. Hřiště na sportovní aktivity, kapacita na realizování programů zacházení, zaměstnávání odsouzených apod.⁴³

4.3.1. Prizonizace

Pojem prizonizace má kořeny v anglickém slovu „prison – vězení“ a v latinském „prensionem – zmocnit se, držet“ a pochází od amerického sociologa Donalda Clemmera, který pospal prizonizaci jako společnou zkušenost odsouzených, kteří žijí v těsné blízkosti a jsou nuceni chovat se podle daných pravidel.⁴⁴ Podle Mařádka je prizonizace termín, který se využívá pro označení souhrnu všech

---

⁴³ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie: Negativní jevy ve vězení*. 2007, s. 9 – 10. ISBN 978-80-7372-203-6

⁴⁴ MEZNÍK, Jiří. *Základy penologie*. Brno 1995, s. 54

negativních jevů, které na odsouzeného působí. Odsouzený se přizpůsobuje životu ve vězení, vězeňským pravidlům a ostatním odsouzeným.⁴⁵

Prizonizace má dvě formy. První formou je Institucionalizace a druhou Ideologizace.⁴⁶

- Institucionalizace: touto formou prizonizace si projde skoro každý odsouzený. Vzniká jako následek přizpůsobení se na přísně striktní a organizovaný život ve vězení. Odsouzený dělá vše, co se po něj požaduje, ale ztrácí tím chuť a energii. Žije ze dne na den programem, který je mu určen. Vězeň se aklimatizuje na život ve vězení a následně se pak o sebe na svobodě neumí postarat. U recidivistů je tato forma prizonizace silnější a může u nich vzniknout tzv. „syndrom dobrého vězně“. Takový jedinec plně zná a ovládá pravidla, která ve vězení potřebuje a cítí se v nich jako doma. Část vězňů se ale odmítá začlenit do společnosti, vzpírá se pravidlům instituce a vzniká u něj tzv. „syndrom problémového vězně“.
- Ideologizace: vězeň se přizpůsobuje normám, hodnotám, postojům a názorům, které si vytváří skupinky vězňů. Nový vězeň nejprve přijímá a akceptuje názory ostatních, aby nevyčínal. Později je začíná praktikovat, aby potěšil své kumpány a následně je přijímá za své a praktikuje do běžného života. Tato forma prizonizace závisí na společnosti, ve které se jedinec pohybuje, na délce trestu, na inteligenci jedince, na charakteru konkrétní věznice a jeho aktivit ve věznici.

Po propuštění závisí správné začlenění do normální společnosti také na hloubce prizonizace (do jaké míry se člověk ztotožnil s životem ve věznici). Z části můžeme říci, že se zažitá prizonizace objevuje u méně inteligentních osob, které mají

---

⁴⁵ MAŘÁDEK, Vladimír. *Vězeňství*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2005, s. 74. ISBN 80-7368-002-5.

⁴⁶ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie: Negativní jevy ve vězení*. 2007, s. 11 – 13. ISBN 978-80-7372-205-0

sklony podléhat davu. Naopak inteligentnější lidé nejsou tak náchylní na „davové šílenství.“

4.3.2. Agrese

Dalším z negativních jevů ve věznicích je agrese. „*Agrese znamená takové chování, jehož záměrem je druhého poškodit.*“⁴⁷. V penitenciaristice nemluvíme pouze o třech základních typech agrese, jako je verbální agrese, fyzická a nepřímá agrese, ale rozdělujeme ji ještě do skupin:⁴⁸

- Agrese vězně vůči zaměstnancům
- Agrese mezi vězni navzájem
- Agrese zaměstnance vůči vězňům
- Agrese mezi zaměstnanci
- Šikana

Důvod k agresivnímu chování jsou vždy individuální, ale dají se rozdělit do několika bodů. Pan Sochůrek ve své práci tyto důvody shrnul:⁴⁹

- Nahromadění mnoha problémových osobností do jednoho místa
- Dlouhodobé bydlení s lidmi, které si nejde vybrat, ani od nich odejít
- Ztráta svého soukromí, intimity i individuality
- Přílišná organizace programu

---

⁴⁷ MAŘÁDEK, Vladimír. *Lexikon klíčových pojmů z penologie*. Vyd. 1. Opava: P. Vavrla, 2000. s. 7.

⁴⁸ ČERNÍKOVÁ, V. a kol. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. s. 127. ISBN 978-80-7380-138-0

⁴⁹ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie: Negativní jevy ve vězení*. 2007, s. 23. ISBN 978-80-7372-205-0

4.3.3. Sebevražedné jednání a sebepoškozování

Podle Sochůrka není ani jeden z těchto jevů ve věznicích ojedinělý. Pokus o sebevraždu je často reakcí na velké životní změny, jako je například rozvod, ztráta rodiny, smrt příbuzného, zamítnutí odvolání apod. Vězni mohou takto reagovat i na zátěžovou situaci uvěznění, snaží si tímto prostředkem vynutit pozornost, dostat to, co chtějí, nebo mají výčitky svědomí. Do sebevražedného jednání můžeme částečně připojit i odmítání stravy tzv. „držení hladovky“. Tento fenomén ale lze zařadit i do nátlaku na personál, kdy se vězni snaží docílit svého.⁵⁰

Jak již bylo zmíněno, ani sebepoškozování není vzácným jevem. Důvodů, proč si vězeň vybere tuto cestu, je hned několik. Chce utéct před světem, chce zmírnit vlastní napětí, snaží se dostat na ošetřovnu nebo používá sebepoškozování jako nátlak na vězeňský personál. Mezi nejčastější projevy sebepoškozování patří pořezání, polykání cizích předmětů, intoxikace léky nebo chemikáliemi, sypaní tuhy do očí, nebo vpravování náplně do propisovacích tužek do spojivkového vaku, úmyslné způsobování hnisavých zánětů, vyvolání infekčních nemocí, vpravení cizích těles pod kůži nebo popálení.⁵¹

4.3.4. Problematika náhradního sexuálního uspokojování

Tato problematika je častým tématem dnešní společnosti. Lidé používají předsudky typu „ve vězení je homosexualita na denním pořádku“, „každý muž, který jde do vězení, musí počítat se sexuálním násilím“ apod. Tyto předsudky jsou lidmi často přejímány skrze média, a i v literatuře je tento jev popisován nejednotně. Někteří autoři vnímají tento jev jako velice silný, jiní mu nepřikládají velký význam.

Podle Sochůrka je tento jev aktuálním problémem vězeňství. Nejčastější forma homosexuality ve vězení je spojená s nedostatkem příležitostí ke styku

---

⁵⁰ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie: Negativní jevy ve vězení*. 2007, s. 32. ISBN 978-80-7372-205-0

⁵¹ Tamtéž, s. 32 – 33.

s ženami. Tato forma homosexuality je tzv. latentní forma. Většina těchto styků je navazována bez důvěrnějších vzájemných citů. Často jde o příležitostný sex, za který si nechávají vězni platit cigaretami, ovocem, zeleninou apod. Mezi vězni občas vzniká i hlubší pouto, které ale většinou není dobře chápáno okolím a dotyční se stávají předmětem šikany.⁵²

Formy náhradního sexuálního uspokojování probíhají ve vězení nejčastěji bezkontaktním ukájením v rámci vlastní fantazie, s vizuální pomůckou, vyprávěním sexuálních příběhů, onanie, kontaktní ukájení se svolným partnerem a v neposlední řadě nedobrovolným kontaktním ukájením na společensky slabším partnerovi. Vynucování sexuálního styku může fungovat různými způsoby:

- Vynucováním sexuálního styku násilím
- Psychickým nebo ekonomickým vydíráním
- Vynucování si sexuálních způsobů, ke kterým nedá druhý vězeň svolení
- Zneužívání vězňů s tělesným či mentálním handicapem
- Zneužívání velmi mladých vězňů, apod.⁵³

Při pohledu na homosexualitu ve vězení musíme rozlišovat homosexualitu pravou a nepravou. „Nepravá homosexualita je vnímána jako dočasný produkt momentální instituční deprivace. Pravá homosexualita je v tomto kontextu interpretována jednoznačně v rámci vrozených dispozic.“⁵⁴ Homosexuální vztahy jsou, stejně jako v běžné společnosti, založeny na rovnováze maskulinity a feminity.

---

⁵² SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie: Negativní jevy ve vězení*. 2007, s. 33 - 34. ISBN 978-80-7372-205-0

⁵³ Tamtéž s. 35.

⁵⁴ NEDBÁLKOVÁ, Kateřina. Má vězení střední rod? aneb Maskulinita a feminita ve vězeňských subkulturách. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review* [online]. 2003, (39), s. 18 [cit. 2016-06-04]. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/064e5dc4372ccad31cc27ec2054ac3ba1a2597ba_495_43ne33_6.pdf

Maskulinní jedinec se projevuje agresivně a asertivně, kdežto feminní jedinec se projevuje pasivitou a poddajností.

Mezi vězni vzniká několik modelů homosexuálního vztahu. Základním modelem je vztah mezi maskulinním a feminním mužem. Maskuliní muž je *macho*, který má nadvládu nad mužem feminním. Určuje pravidla jejich vztahu, diktuje, jak má druhý vězeň vypadat, ale také ho brání před ostatními. Feminní muž se dostává do ženské role, dostává ženské jméno a podvoluje se svému partnerovi. Pereoblečení, uklízí apod. Macho muži se nepovažují za homosexuály, berou tento vztah jako náhražku za ženu a nemají pocit, že je jejich maskulinita ohrožena. Homosexualitu nevnímají na úrovni toho, s kým spí, ale tím, jakou roli zaujímají ve styku s partnerem.⁵⁵

4.3.5. Drogy

V současné společnosti se zvyšuje poptávka po drogách. Přibývají dealeři, uživatelé drog a další osoby, které parazitují na drogové závislosti. Nárůstem popularizace drog se zvyšuje i počet trestaných a uvězněných za nelegální držení a prodej. Proto se i problematika drogové závislosti dostala až za zdi věznic. Toto nebezpečí si zaměstnanci věznic a další kompetentní osoby uvědomili ještě dříve, než se tento fenomén mohl rozrůst do závratných měřítek a snaží se proti němu bojovat.

V rámci protidrogové politiky si pracovníci stanovili základní cíle, kterých chtějí v boji proti drogám dosáhnout.⁵⁶

---

⁵⁵ NEDBÁLKOVÁ, Kateřina. Má vězení střední rod? aneb Maskulinita a femininita ve vězeňských subkulturách. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review* [online]. 2003, (39), s. 7 – 8. [cit. 2016-06-04]. Dostupné z:

http://sreview.soc.cas.cz/uploads/064e5dc4372ccad31cc27ec2054ac3ba1a2597ba_495_43ne33_6.pdf

⁵⁶ MAREŠOVÁ, Alena, Jana VÁLKOVÁ a Jan SOCHŮREK. *Drogová problematika ve věznicích ČR a některých zahraničních věznicích* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000 [cit. 2016-06-05]. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-860-0884-3. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/259.pdf>

- Snaha o maximální obranu proti infiltrování drog do věznic a eliminace užívání nelegálních látek vězni.
- Vytvořit systém pro zacházení s drogově závislými vězni a motivovat je k léčbě.
- Předcházet závislostem u vězňů, kteří s drogou ještě nemají zkušenost, rozvinutím účinné prevence.

Přesné procento drogově závislých nelze jednoduše zjistit, protože je vězeňská komunita uzavřené prostředí. V minulosti proběhla spousta výzkumů, které měly objasnit problematiku drog a procento užívajících lidí. V roce 1996 – 1997 uskutečnila Marešová a spol. výzkum ve věznicích Pankrác a Ruzyně, kde mělo 1163 lidí pozitivní test na drogy.⁵⁷ V roce 2003 pak provedla výzkum na průměrného vězně, který je závislý na drogách. Tento výzkum však nebyl vydařený, protože se na něm podílela jen vybraná skupina respondentů. V dalších letech probíhaly další výzkumy, ale neměly velký úspěch. Jejich kritika spočívá v tom, že nebyly prováděny komplexně ve všech věznicích a se všemi vězni. Tudíž není možné zjistit celkovou drogovou scénu v České republice.

Drogy postihují psychiku vězně, ale také celou společnost uvnitř věznice. Určitá část vězňů se s drogami setkala již před uvězněním, někteří z nich jsou odsouzeni přímo pro nelegální obchod a užívání drog. Hodně vězňů se naučí užívání drog až ve vězení. Podle V. Mařádka znamenalo před rokem 1989 užívání drog hlavně formou zneužívání léků. Nyní se projevila velká snaha propašovat tvrdé drogy až do věznic.⁵⁸ Způsobů, jak propašovat do vězení drogy, není mnoho.

---

⁵⁷ MAREŠOVÁ, A. a kol. *Drogy a česká vězeňská populace v kontextu drogové scény a trestně právní legislativy*, Praha:IKSP, 2003, s.59

⁵⁸ MAŘÁDEK, Vladimír. *Vězeňství*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2005, s. 32. ISBN 80-7368-002-5.

Většinou jde o selhání ze strany vězeňského pracovníka buď formou nepozornosti, úmyslného přehlédnutí, nebo podplacením.

J. Sochůrek shrnul rizika spojená s problematikou drog ve vězení a hlavní příčiny zneužívání drog takto: ⁵⁹

Rizika:

- Bezpečnostní – nemožnost předvídat chování vězně, který je právě zdrogován apod.
- Zdravotnická – poškozování zdraví, riziko přenosu HIV a dalších přenosných chorob.
- Penologická – nekázeň vězňů, narušování pořádku apod.
- Psychologická – poškozování osobnosti vlivem drog.
- Pedagogická - selhání výchovného působení na vězně.
- Reintegrační – zvýšené riziko recidivy trestné činnosti.

Hlavní příčiny:

- Užívání drog ještě před nástupem do VTOS.
- Oblíbenost drog a skupinový nátlak ve vězeňském prostředí.
- Deprivace z uvěznění, z prostředí věznice, prvotní šok, šok z izolace, úzkost vyvolaná obavami apod.
- Stereotyp, nuda, únik z reality apod.

---

⁵⁹ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie: Negativní jevy ve vězení*. 2007, s. 37. ISBN 978-80-7372-205-0

4.3.6. „Druhý“ život vězňů

Tzv. druhý život vězňů je jev, který se vyskytuje ve všech věznicích bez výjimky. Tento jev umožňuje uzavřené a hromadné ubytování vězňů, kteří se musí řídit pravidly určenými konkrétní věznicí. P. Kopp v Penitenciární psychologii definuje pojem „druhý život“ jako *„souhrn asociálních a antisociálních aktivit, zvláštních typů obranných reakcí, uplatňování specifické hierarchie a negativních způsobů chování a vytváření neproniknutelných kvaziformálních skupin.“*⁶⁰

Ve věznicích se pravidelně vyskytuje vyhrožování, vynucování si věci násilím, sexuální obtěžování, okrádání, psychické napadání a další negativní jevy. Souhrn negativních jevů vystihuje pojem „druhý“ život, který se nejčastěji děje ve večerních hodinách, proto skoro není možné ohlídat eliminaci negativních jevů.

---

⁶⁰ KOPP, P. et al. *Penitenciárna psychológia*. Bratislava: Akadémia Policáného zboru, 2004, s. 51

5. Alternativní tresty

Jelikož si dnes společnost uvědomuje problematiku vězeňství, všechny negativní jevy, které v průběhu VTOS na člověka působí a které fungují kontraproduktivně v procesu opětovného začlenění do společnosti, snaží se přijít s novými variantami trestu mimo VTOS. O alternativních trestech se mluví již delší dobu a většina odborníků se shoduje na prospěchu, který tento trend vnáší do naší společnosti.

Alternativní tresty mají počátek v roce 1976, ve kterém Výbor ministrů Rady Evropy přijal rezoluci č. 10 „Některé alternativní tresty k vězení“. V dalších letech se problematikou alternativních trestů zabýval kongres OSN a Konference Rady Evropy ve Štrasburku. V roce 1985 byla na 7. kongresu OSN o prevenci kriminality a zacházení s pachateli přijata rezoluce o snížení vězeňské populace, o alternativách trestu odnětí svobody, o společenské reintegraci pachatelů a o snižování negativních účinků VTOS.⁶¹

Definice alternativy zní:⁶²

- „Alternativa je volba trestu nespojeného s odnětím svobody. Je ukládán pachateli, který by jinak byl odsouzen k trestu odnětí svobody.“
- „Alternativa VTOS nesmí zahrnovat žádnou ztrátu svobody. Jinak by mohlo jít pouze o vylepšení trestu odnětí svobody, o jeho lepší a humánnější výkon.“
- Pachatel musí být schopen vyhovět stanoveným podmínkám, což se týká zejména výše ukládaného peněžitého trestu.“
- Délka trvání alternativní sankce musí být úměrná trestnému činu a délce trestu odnětí svobody, který by byl za trestný čin uložen.“

---

⁶¹ ČERNÍKOVÁ, Vratislava a Vlasta MAKARIUSOVÁ. *Úvod do penologie*. Praha, 1997, s. 79.

⁶² Tamtéž

Důvody pro vykonávání trestu na svobodě jsou shrnuty do tří kategorií: humanitní, ekonomické a pragmatické.⁶³

Humanitní důvody zastávají názor, že pachatelé, kteří nepředstavují pro společnost přílišné riziko, nemusí být zbaveni svobody. Větší riziko by společnost podstoupila, kdyby byl takovýto pachatel uvězněn a působily by na něj všechny negativní vlivy. Mohl by odejít z vězení s pošramocenější morálkou než před vstupem do VTOS a tím by byla znemožněna následná reintegrace.

Velkým ekonomickým důvodem je problém financování pobytu ve vězení. Člověk ve VTOS si nemůže vydělávat, společnost nijak nemůže obohatit a výdaje na jeho potřeby jsou dražší než v případě vykonávání trestu na svobodě.

VTOS vylučuje udržení si svého sociálního statusu ve skupině svých blízkých. Pragmatickým důvodem je tedy zachování přirozené socializace. Dalším takovým důvodem je snižování počtu lidí ve věznicích a tím i snižování obecné přeplněnosti věznic. Tradiční forma trestání a nápravy selhává stále víc a je potřeba najít nové způsoby, které by pomáhaly při boji s kriminalitou.

---

⁶³ INCIARDI, James A. *Trestní spravedlnost: Ústavní principy trestního práva, trestního řádu a nápravné výchovy*. Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 80-856-0530-9.

5.2. Formy alternativních řešení

Alternativy fungují ve třech rovinách. Alternativy v trestním řízení, alternativy k potrestání a alternativy k trestu odnětí svobody.

5.2.1. Alternativy v trestním řízení

Podmíněné zastavení trestního stíhání:

Jde o tzv. procesní odklony založené na právní úpravě. Smyslem úpravy je dojít ke spravedlivému a rychlému řešení trestních věcí s ohledem na zájmy všech zúčastněných.⁶⁴

Podmíněné zastavení trestního stíhání je zakotveno v Trestním řádu v § 307 a 308, kde je psáno, že soud může se souhlasem obviněného podmíněně zastavit trestní stíhání za podmínek, že se obviněný k činu přiznal, učinil opatření k náhradě škody způsobené jeho trestním činem, nebo škodu již uhradil a vydal bezdůvodné obohacení činem získané. Jestliže obviněný splní všechny zmíněné podmínky, musí se zavázat, že se ve zkušební době zdrží činnosti, která vedla k trestnímu činu, nebo uhradí soudu nebo v přípravném řízení na účet státního zastupitelství peněžitou částku na pomoc obětem trestné činnosti. Rozhodnutí o zastavení soudního stíhání se stanoví od 6 měsíců do 5 let jako zkušební doba. Pokud v této době obviněný poruší dohodu, soudní stíhání je znovu obnoco.

---

⁶⁴ ČERNÍKOVÁ, V., *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). s. 190. ISBN 978-80-7380-138-0.

Narovnání:

Alternativa narovnání je zakotvena také v Trestním řádu v § 309 až 314. Tento způsob alternativy je mladší než podmíněné zastavení trestního stíhání. Narovnání funguje jako jiná alternativa normálního trestního stíhání a schvaluje ho vždy soud nebo v přípravném řízení státní zástupce.

Podle Trestního řádu je narovnání možné, stejně jako u podmíněného trestního stíhání, v případě, že se obviněný ke spáchanému činu přizná, uhradí poškozenému škodu způsobenou trestním činem, složí peněžitou částku na pomoc obětem trestné činnosti a s tímto řešením situace musí souhlasit jak obviněný, tak poškozený.

V procesu narovnání má důležitou roli mediátor, který zprostředkovává a organizuje setkání při kterých ve vzájemné komunikaci a interakci řeší pachatel a oběť, jak se k situaci postaví. Oběti je tak umožněno říct, co mu pachatel způsobil a má možnost se zapojit do řešení, jak pachatel může svůj čin odčinit. Mediátor se snaží o zapojení obou stran, což znamená, že i pachatel má možnost vyjádřit svoji lítost, vcítit se do situace oběti, na vlastní kůži pocítit, co jeho čin způsobil.

Mediace je vymezena v zákoně č.257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. Podle tohoto zákona je mediace „mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením.“

Mediace je cesta k mimosoudnímu vyrovnání mezi obětí a pachatelem. Tento proces může být velmi dynamický. Může při něm vycházet na povrch hodně negativních emocí, které mediátor musí předpokládat a umět s nimi pracovat. Musí krotit obě strany, ale také musí mít cit a pochopení k emocím, které vplouvají

napovrch. Mediátor musí být vždy nestranný, nesmí rozhodovat o řešení, ale nabízet alternativy, které napomohou výběru oběma stranám.⁶⁵

Mediační proces probíhá ve třech fázích, které mají za úkol splnit určité cíle.⁶⁶

- Přípravná fáze: zjistit, jestli jsou jak pachatel tak oběť nakloněni k mimosoudnímu řešení situace, nashromáždit všechny informace potřebné k porozumění situace a zorganizovat společná setkání.
- Realizační fáze: vymezit všechna možná řešení, zprostředkovat je mezi obě dvě strany a pokud je to možné, dosáhnout shody mezi nimi.
- Konečná fáze: realizace řešení, na kterém se strany dohodly.

5.2.2. Alternativy k potrestání

Mezi alternativy k potrestání patří: **upuštění od potrestání, podmíněné upuštění od potrestání s dohledem a probační dohled.** Všechny varianty jsou, stejně jako alternativy v trestním řízení, zakotveny v trestním zákoníku.

Upuštění od potrestání najdeme v § 46, jehož obecné ustanovení zkráceně zní: u pachatele, který lituje svého činu, snaží se ho napravit a předpokládá se, že je pro něj dostatečný trest již projednávání postihu, může soud upustit od jeho potrestání, jsou-li splněny podmínky stanovené v § 178a odst. 1 a 2 trestního řádu a obviněný vypovídal pravdivě o skutečnostech, které by nějak přispěly k objasnění zločinu spáchaného organizovanou skupinou. Upustit od potrestání nejde v případě, že je čin spáchaný obviněným závažnější než čin, ke kterému přispěje svou výpovědí, pokud se na činu podílel jako organizátor či iniciátor a nebo způsobil těžkou újmu na zdraví nebo smrt.

---

⁶⁵ ČERNÍKOVÁ. V., *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. 194. ISBN 978-80-7380-138-0.

⁶⁶ Tamtéž

Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem se využívá, pokud: „nepostačuje k naplnění účelu trestního zákona i bez uložení trestu jen projednání věci před soudem nebo přijetí záruky, ale je navíc potřebné pro stanovenou dobu pachatele sledovat.“⁶⁷ Rozhodnutí o upuštění od potrestání s dohledem je spojeno se stanovením zkušební doby, s jemu přiděleným dohledem a v určitých případech soudem danými omezeními a povinnostmi.

Poslední alternativou, kterou může soud využít, je probační dohled. Probační vychází z latinského slova *probare* = zkoušet. Zkoušený tzn. pachatel trestného činu musí ve zkušební době obstát a napravit své chování. V případě probačního dohledu jde o dlouhodobou práci s odsouzeným. Probační služba musí mít pravidelný kontakt s pachatelem, musí dohlížet na dodržování pravidel daných soudem a vytvářet pro pachatele takové podmínky, aby se jeho náprava podařila.⁶⁸

5.2.3. Alternativy k trestu odnětí svobody

Existuje několik alternativních trestů, které se používají místo trestu odnětí svobody. Velmi využívané je podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem a také obecně prospěšné práce a peněžitý trest.

Podmíněné odsouzení je velice častá forma alternativních trestů. Soud vynese rozsudek VTOS nad obviněným, ale odloží ho pod podmínkou, že se odsouzený bude ve zkušební době chovat vzorně a bude dodržovat všechna pravidla daná soudem. Pokud odsouzený poruší podmínku, je mu uložen VTOS nepodmíněně. Obdobou tohoto trestu je podmíněné odsouzení s dohledem, kdy soud uloží podmínku, ale zároveň s tím pravidlo dohledu. Úředník, který na odsouzeného

---

⁶⁷ ČERNÍKOVÁ, V., *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. 196. ISBN 978-80-7380-138-0.

⁶⁸ ČERNÍKOVÁ, Vratislava a Vlasta MAKARIUSOVÁ. *Úvod do penologie*. Praha, 1997, s. 80.

dohlíží, kontroluje, zda odsouzený dodržuje pravidla a podmínky, které mu byly při vynesení rozsudku stanoveny a pracuje s ním na jeho nápravě.⁶⁹

V České republice se stala od roku 1995 alternativa obecně prospěšných prací druhým nejčastějším trestem. V trestním zákoníku ji najdeme v § 65. Obecně prospěšné práce jsou alternativním trestem, které soud ukládá pokud uzná za vhodné vyhnout se VTOS. Práce je odsouzenému určena na základě jeho schopností a dovedností a na zásadě prospěšnosti společnosti a sobě samému. Dotyčný vykonává práci bezplatně a po určitou dobu stanovenou soudem. Nejméně však 50 hodin a nejvíce 400 hodin.⁷⁰ V § 65 je řečeno, že je odsouzený povinen nejpozději do dvou let splnit veškeré prospěšné práce. Doba, ve které odsouzený není schopen vykonávat práci z důvodu zdravotní překážky, zákonné překážky, byl ve vazbě nebo ve VTOS, se do stanovených dvou let nepočítá.

Posledním alternativním trestem v této kategorii je peněžitý trest. V zahraničí je tato forma trestu velmi prosazována, protože s ní mají dobré zkušenosti. Ve většině případů se pachatelé, kteří dostanou peněžitý trest, další trestné činnosti nezúčastňují. Tento trest je vyměřován spíše pachatelům, kteří nemají trestnou minulost a jde u nich o jedinečný stav. V cizině je zaveden institut denních pokut. Čím více dní pachatel musí splácet, tím závažnější čin spáchal. V České republice je peněžitý trest upraven Trestním zákonem č. 140/1961 Sb. § 53. Peněžitý trest je ukládán ve výměře od 2000 do 5000 Kč a pouze za předpokladu, jestliže se pachatel snažil získat nebo získal majetkový prospěch. Peněžitý trest lze udělit, pokud zákonem řešený trestný čin umožňuje toto řešení, nebo u trestného činu, jehož horní hranice možného odsouzení nepřevyšuje 3 roky a povaha činu tuto

---

⁶⁹ ČERNÍKOVÁ, V., *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. 198 - 199. ISBN 978-80-7380-138-0

⁷⁰ ČERNÍKOVÁ, Vratislava a Vlasta MAKARIUSOVÁ. *Úvod do penologie*. Praha, 1997, s. 81 – 82.

možnost dovoluje. Z praxe však vyplývá, že se velká část odsouzených k tomuto trestu vyhýbá splnění této povinnosti, ačkoliv trest mohou zaplatit.⁷¹

---

⁷¹ ČERNÍKOVÁ, Vratislava a Vlasta MAKARIUSOVÁ. *Úvod do penologie*. Praha, 1997, s. 80 – 81.

6. Postpenitenciární péče

Po propuštění z vězení je člověk vystaven nejdůležitějšímu úkolu to začlenit se zpět do společnosti. Postpenitenciární péče se touto problematikou zabývá. Zahrnuje poznatky psychologie, pedagogiky, andragogiky, právnické vědy, sociologie a dalších sociálních věd. Na život ve vězení se nejlépe adaptují recidivisté a vězni s dlouhodobými tresty. Jejich začlenění pak bývá nejtěžší. Negativní jevy, které jsou kontraproduktivní v procesu začlenění, nevznikají jen z pobytu ve vězení, ale i z minulosti vězně. Jsou to např. problémy v dětství nebo dospívání v dysfunkční nebo afunkční rodině, v dětském domově nebo v jiných formách náhradní výchovy, predelikventní chování již v dětství (krádeže, drogy, záškoláctví apod.), špatná parta, oběť syndromu CAN nebo šikany. Všechny tyto jevy v minulosti si s sebou člověk nese celý život. Dalšími faktory, které ovlivňují proces začlenění, jsou některé duševní poruchy jako například ADHD, snížená mentální úroveň, neurotické poruchy, epilepsie a agrese. Dále také problémy s kriminalitou (pohybování se na hraně zákona) a sociální situace člověka, která se v průběhu VTOS mění. Možná ztráta rodiny, přátel, práce a bydlení je velký rizikový faktor.⁷²

Postpenitenciární péči zajišťují sociální pracovníci, kurátoři a probační a mediační služba a má za cíl pomoci propuštěným v krizové situaci, do které se dostávají. Krize prvních dnů je nejtěžší, protože se již svobodní lidé musí znova naučit, jak komunikovat se společností mimo zdi věznice, musí se postarat sami o sebe, nemusí dodržovat striktní pravidla věznice, které už měli naučené. O propuštěné vězně se primárně stará sociální kurátor, proto je pro jedince prvním krokem zkontaktování se s přiděleným kurátorem. Cílem práce kurátora je vést klienta k tomu, aby se integroval do sociálního prostředí a osvojil si zdravý životní

---

⁷² SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie. Teorie a praxe zacházení s vězněnými*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, 56 - 57. ISBN 978-80-7372-204-3.

styl bez kriminální kariéry. V ideálním případě by se měl klient zbavit minulosti vězně a aktivně se věnovat novému životu.⁷³

Formy postpenitenciární péče můžeme rozdělit do 3 skupin. Probační a mediační služba (dále PMS), hmotné zabezpečení pro osoby propuštěné z VTOS a ostatní sociální služby.

Činnost PMS jsem již krátce zmínila v kapitole 5. Vznik této služby je datován do roku 2000 s přijetím zákona O probační a mediační službě. „*PMS je organizační jednotkou státu a účetní jednotkou, která ze zákona provádí úkony probace a mediace ve věcech projednávaných v trestním řízení.*“⁷⁴ Probace má za úkol dohled nad obviněným, kontrolu nad výkonem trestu mimo VTOS, sledování chování odsouzeného, individuální pomoc odsouzenému apod. Mediace se zabývá mimosoudním řešením sporu mezi obětí a pachatelem.

Propuštěný člověk má právo na základní hmotné zajištění (dávky sociální podpory a dávky hmotné nouze) jako kterákoliv jiná osoba, pokud splňuje podmínky pro jejich získání. O dávky lidé žádají na pověřeném úřadě v místě jejich trvalého bydliště. V rámci hmotného zajištění je třeba, aby se člověk aktivně ucházel o práci. Většina propuštěných vězňů nemá předem zajištěnou práci. Existuje hned několik důvodů. Sociální pracovník ve věznici nepracoval správně s klientem a nepřipravoval ho na život po propuštění, klient neměl zájem se věnovat hledání práce již za zmi vězení nebo se i aktivně věnoval hledání práce, ale nemohl ji najít. V roce 2007 se sešlo několik odborníků v rámci konference „Z vězení venku“, kteří se touto problematikou zabývali. Pracovní uplatnění lidí, kteří mají záznam v rejstříku trestů, je problematické. Většina zaměstnavatelů nechce lidi se záznamem přijímat. Lidí, kteří mohou nastoupit do své bývalé práce nebo si sehnali místo i při VTOS je velmi

---

⁷³ MATOUŠKOVÁ, Ingrid. *Aplikovaná forenzní psychologie*. Praha: Grada, 2013, 151 - 152. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4580-0.

⁷⁴ MOTEJL, Otakar a spol. *Vězeňství*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2010, Stanoviska (Kancelář veřejného ochránce práv). s. 185. ISBN 978-80-7357-606-6.

málo. Propuštěný člověk, který nemá zaměstnání, se musí nahlásit na Úřadu práce, ale naděje na získání zaměstnání je mizivá.⁷⁵ Hlavním problémem nezaměstnanosti propuštěného je riziko, opakované kriminální činnosti (recidivy) opětovné zařazení do VTOS, což vede k horšímu začleňování v dalších letech, nebo k bezdomovectví.

Dalšími službami, které může propuštěný z vězení využít, jsou sociální služby, které jsou specializované na pomoc těmto klientům. Jsou to různá zařízení jako azylové domy, terapeutické komunity, neziskové organizace apod. Stále jich ale není tolik, aby mohly pomoci větší části propuštěných vězňů. Sborník z konference *Z vězení venku* vymezuje klady a zápory služeb pro lidi v nouzi.⁷⁶

Klady: služby nabízí relativně rychlou a efektivní pomoc v situaci klienta, nabízí také podporu a poradenství o tom, co by měl ve své situaci dělat, koho může kontaktovat apod.

Zápory: Klient využívající služby se dostává do kontaktu s lidmi se stejnými problémy či situací a nachází si mezi nimi přátele. Kontraproduktivně tak funguje proti procesu začlenění do normální společnosti a může se stát závislým na službě.

Postpenitenciární péče by měla navazovat na penitenciární péči. Vězni by měli být již ve VTOS připravováni na odchod do běžného života, aby postpenitenciární péče spíše doplňovala již prodělanou přípravu. Bohužel většinou odcházejí propuštění z věznic nepřipravení a prvotní šok je silnou krizovou situací, na kterou nestačí. Lépe jsou na tom lidé, kteří neztratili ve VTOS kontakt s rodinou, či se svými přáteli. Tito lidé se mají kam uchýlit a mají kolem sebe lidi, kteří jim jsou ochotni pomoci. Většina lidí ale takové štěstí nemá a na samostatný život nejsou připraveni.

---

⁷⁵ *Sborník z konference "Z vězení venku": Olomouc, 27. listopadu 2007.* Olomouc: Charita Olomouc, 2007, s. 17 - 18. ISBN 978-80-254-1056-1.

⁷⁶ *Tamtéž*, s. 23.

Závěr

Cílem mé práce bylo popsat proces reintegrace od výkonu trestu odnětí svobody po následné začlenění do společnosti a najít možné způsoby, jak předejít negativním vlivům vězení.

Při vysvětlování pojmů jsem používala jak slovníků, tak odborné literatury, které mi je pomohly vysvětlit, a tím více objasnit, čím jsem se v práci zabývala. Popsala jsem výkon trestu odnětí svobody, účel i funkci trestu, a pojem restorativní justice (dále RJ). RJ pokládám za důležitý návod, jak přistupovat k problematice trestu a tím i k problematice reintegrace, protože z konceptu RJ vychází myšlenka alternativních trestů a alternativních možností řešení trestných činů.

Zamyslela jsem se nad výchovnou funkcí trestu a nad funkčností dosavadních podmínek trestu. Popsala jsem, kdo je osobou ve VTOS a jak s těmito osobami zacházet a zmínila jsem problematiku programů zacházení. K tomuto tématu bych se na chvíli vrátila. Programů zacházení v dnešní době přibývá a často se o nich mluví. Koncept PZ vnímám jako krok dobrým směrem, bohužel ale ještě nejsou v takové podobě, aby měly vliv na větší množství odsouzených. Programy fungují vždy pro malé skupiny klientů, kteří jsou předem vybráni. Většina odsouzených ani neví, že něco takového existuje. Výsledky těchto programů jsou docela pozitivní, ale tyto výsledky lze snadno napadnout. Aby se dokázalo, že opravdu fungují, musí se ještě hodně rozvíjet. Ve své práci jsem se rozhodla podrobněji popsat Program 3Z (Zastav se, zamysli se a změň se), protože v něm vidím velký potenciál.

Výkon trestu odnětí svobody je pro člověka velice silnou zátěží. U prvotrestaných jde o šok, se kterým se musí dlouhodobě vyrovnávat. Spousta odsouzených se s řádem ve věznici nemohou vyrovnat. Člověk je najednou odtržen od svých blízkých, od svých přátel, práce, zájmů, naučených návyků. Není výjimkou, když odsouzený o svoji rodinu a přátele přijde. O to větší problém nastává, když je z věznice propuštěn a najednou musí čelit světu, který k němu není laskavý.

Ve své práci jsem se snažila nastínit život, který člověk ve vězení žije. Pravidla, která musí dodržovat jak ze strany řádu věznice tak neoficiální pravidla daná ostatními vězni. Vyjmenovala jsem různá úskalí, kterých je ve vězení velké množství a uvedla negativní jevy, které na vězně působí. Tyto jevy jsou velkým problémem, pokud mluvíme o zpětném začlenění do společnosti. Agrese, prizonizace, druhý život, drogy apod. spíš nahrávají člověku k tomu, aby nebyl socializovatelný.

Velký potenciál vidím ve využívání alternativních trestů. V cizině se tyto tresty již osvědčily a i u nás se k nim začínáme více přiklánět. Pozitivum těchto trestů je v zabránění ztráty rodiny, lidí, kteří mohou pomoci člověku najít správnou cestu. Nejsou odtrženi od své práce a koníčků. Sice musí odčinit svůj trest, ale dopad na člověka je mnohem menší. Samozřejmě nesmíme přehlédnout negativa s nimi spojená. V tomto případě je to stejné jako u kladů alternativních trestů. Člověk zůstává ve svém prostředí, ve kterém může mít partu lidí, kteří páchají stejnou kriminální činností.

Negativní důsledky uvěznění jsou tedy obrovské. Myslím si, že v některých případech horší, než ponechání odsouzeného na svobodě. Nejenom, že se z malého kriminálního může stát větší kriminálník, ale i ekonomické důsledky pro náš stát nejsou dobré. Průměrné výdaje na jednoho člověka byly mezi rokem 2003 až 2012 310 323 korun za rok. Jsou to závratné částky, které nejsou vězni schopni státu vrátit. Proto je třeba hledat alternativní řešení, která by ulehčila státnímu rozpočtu a snížila následky VTOS. Jsem přesvědčená, že touto cestou je rozvoj programů zacházení, alternativních trestů a další vzdělávání lidí, kteří se odsouzeným věnují.

Seznam literatury

- INCIARDI. J. A., *Trestní spravedlnost: Ústavní principy trestního práva, trestního řádu a nápravné výchovy*. Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 80-856-0530-9
- ČERNÍKOVÁ. V. *Sociální ochrana. Terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2008. ISBN 978-80-7380-138-0
- ČERNÍKOVÁ. V., MAKARIUSOVÁ. V., *Úvod do penologie*. Praha: Sociálně – právní institut, spol. s. r. o. Most, 1997
- ČERNÍKOVÁ. V., SEDLÁČEK. V., *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002. ISBN 80-7251-104-1
- HÁLA. J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2005. ISBN 80-86708-05-5
- JŮZL. M. *Penitenciaristika a penologie*. Brno: Institut mezioborových studií. 2012. ISBN 978-80-87182-24-6
- KOPP. P. a kol. *Penitenciárna psychológia*. Bratislava: Akademia Policianého zboru, 2004.
- KUČHTA. J., VÁLKOVÁ. H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005
- MAREŠOVÁ. A. a kol. *Drogy a česká vězeňská populace v kontextu drogové scény a trestně právní legislativy*. Praha: IKSP, 2003.
- MAŘÁDEK. V. *Lexikon klíčových pojmů z penologie*. Opava: P. Vavrla, 2000
- MAŘÁDEK. V. *Vězeňství*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2005. ISBN 80-7368-002-5
- MATOUŠKOVÁ. I. *Aplikovaná forenzní psychologie*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2013. ISBN 978-80-247-4580-0

- MEZNÍK. J. a kol., *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1248-X
- MOTEJL. O. a kol., *Vězeňství*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2010. ISBN 978-80-7357-606-6
- *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-80-7338-115-8
- *Restorativní justice: Sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. ISBN 80-7338-021-8
- SOCHŮREK. J. *Kapitoly z penologie. Úvod do teorie trestu a trestání*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-203-6
- SOCHŮREK. J. *Kapitoly z penologie. Teorie a praxe zacházení s vězněnými*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-204-3
- SOCHŮREK. J. *Kapitoly z penologie. Negativní jevy ve vězení*. Liberec: technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-205-0
- VĚTROVEC. V., NEDOROST. L. a kol., *Zákon o mediaci a probaci – komentář*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002.
- „Z vězení venku“. *Sborník z konference. Olomouc 27. listopadu 2007*. Olomouc: Charita Olomouc, 2007. ISBN 978-80-254-1056-1

Internetové zdroje:

- ČR. *Koncepce vězeňství do roku 2025*. In: . Praha: Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2016. http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/koncepce_do%20roku_2015.pdf
- FRYŠTÁK, M., ŽATECKÁ, E. *Princip restorativní justice v novém trestním zákoníku* [online]. Brno: Katedra trestního práva Právnické fakulty MU [cit. 2016-04-25]. Dostupné z: http://www.law.muni.cz/sborniky/Days-of-public-law/files/pdf/trest/Frystak_Zatecka.pdf
- GREPP – výchovně vzdělávací program pro pachatele odsouzené za trestné činy násilí na dětech. *Vězeňská služba ČR* [online]. 2013, [cit. 2016-05-10]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-nove-sedlo-81/informacni-servis-1598/aktuality-390/grepp-vychovne-vzdelavaci-program-pro-pachatele-odsouzene-za-trestne-ciny-nasili-na-detech>
- KOVÁRNÍK, Libor. *Vězeňská služba* [online]. In: . [cit. 2016-05-19]. Dostupné z: http://bezpecnostni-sbory.wbs.cz/clanky/6-2009/vezenska_sluzba.htm
- MAREŠOVÁ, A, VÁLKOVÁ, J., SOCHŮREK, J. *Drogová problematika ve věznicích ČR a některých zahraničních věznicích* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000 [cit. 2016-06-05]. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-860-0884-3. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/259.pdf>
- NEDBÁLKOVÁ, Kateřina. Má vězení střední rod? aneb Maskulinita a femininita ve vězeňských subkulturách. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review* [online]. 2003, (39), 18 [cit. 2016-06-04]. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/064e5dc4372ccad31cc27ec2054ac3ba1a2597ba_495_43ne33_6.pdf

- *PROGRAM „3Z“ VE VĚZNICI RAPOTICE* [online]. 2015, , 1 [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-rapotice-52/o-nas-1621/vykon-vezenstvi-1155/program-3z-ve-veznici-rapotice>
- Subkultura. In: *Varianty* [online]. [cit. 2016-06-04]. Dostupné z: <https://www.varianty.cz/slovnicek-pojmu/44-subkultura>

Akademické práce:

- *PROCHÁZKA. J. Vztah penitenciaristiky k jiným vědám* [online]. Zlín, 2014 [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: <http://docplayer.cz/12706773-Vztah-penitenciaristiky-k-jinym-vedam-jan-prochazka.html>. Bakalářská práce.